

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Микола ЗАРЕНКОВ.

2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

рівень вищої освіти третій(освітньо-науковий)
галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва)
спеціальність 051 Економіка
(шифр і назва)
освітня програма Економіка
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)
факультет Економічний

2020 -2021 навч. рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету

« 26 » червня 2020 року, протокол № 5

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д.е.н., проф. Соболев В.М., проф. кафедри економічної теорії та економічних методів управління,

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Протокол від « 22 » червня 2020 року № 10

Завідувач кафедри економічної теорії та економічних методів управління

(підпис)

Андрій ГРИЩЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Економіка»

Гарант освітньо-наукової програми «Економіка»

(підпис)

Володимир СОБОЛЄВ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету

Протокол від « 23 » червня 2020 року № 10

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

(підпис)

Вікторія СВТУШЕНКО
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Робоча програма педагогічної практики складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки **докторів філософії (PhD) з економіки** зі спеціальності 051 “Економіка” та Положення про педагогічну практику здобувачів наукового ступеню доктора філософії з економіки у Харківському національному університеті імені В.Н.Каразіна. Аспірант під час підготовки до проходження та у процесі проходження педагогічної практики має керуватись зазначеним Положенням та цією робочою програмою.

1. Опис педагогічної практики

1.1. *Метою* проведення педагогічної практики є закріплення знань та вмінь, отриманих упродовж теоретичного навчання, оволодіння практичними навичками планування та проведення лекцій, практичних та семінарських занять з економічних дисциплін.

Після завершення практики аспірант має набути такі **фахові компетентності**:

СК03. Здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та освітній діяльності.

СК04. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти та у реальному секторі економіки.

СК06. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей розвитку соціально-економічних систем і процесів із застосуванням математичних методів та моделей на мікро-, мезо-, та макрорівнях.

СК08. Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

1.2. Основними завданнями практики є:

- ознайомлення з реальним досвідом організації навчального процесу у закладах вищої освіти;
- оволодіння навичками проведення лекцій, практичних та семінарських занять з економічних дисциплін.

1.3. Кількість кредитів – 6

1.4. Загальна кількість годин – 180

1.5. Характеристика педагогічної практики

Практична частина ОНП	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й – 3-й	-
Семестр	
4-й -6-й	-
Лекції*	
6	-
Практичні, семінарські заняття*	
24 год.	-
Лабораторні заняття	
-	-

Самостійна робота	
150 год.	-
Індивідуальні завдання	
-	
*Проводить аспірант	

1.6. Заплановані результати практики.

РН02. Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері економіки з метою досягнення економічної та соціальної ефективності в умовах глобалізації.

РН03. Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.

РН04. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу великих масивів даних та/або складної структури, програмне забезпечення та інформаційні системи.

РН07. Застосовувати інноваційні науково-педагогічні технології, формулювати зміст, цілі навчання, способи їх досягнення, форми контролю, нести відповідальність за ефективність освітнього процесу з дотриманням норм академічної етики та доброчесності.

2. Програма практики

Програма практики розрахована на 3 семестри та передбачає реалізацію трьох етапів:

Етап 1. Вивчення організації навчального процесу у закладах вищої освіти (4 семестр)

- 1.1. Планування навчального процесу.
- 1.2. Облік роботи викладача.
- 1.3. Оцінювання результатів роботи викладача

Етап 2. Пасивна педагогічна практика (5 семестр)

- 2.1. Відвідування занять провідних викладачів.
- 2.2. Вивчення практики застосування сучасних методів навчання.
- 2.3. Вивчення документального супроводу організації навчального процесу та обліку його результатів.

Етап 3. Активна педагогічна практика (6 семестр)

- 3.1. Підготовка до занять
- 3.2. Розробка методичного забезпечення проведення занять
- 3.3. Самостійне проведення занять

Залік за підсумками практики виставляється науковим керівником аспіранта за результатами проходження активної практики та проведених навчальних занять у 6 семестрі. Результати заліку враховуються Вченою радою факультету при атестації аспіранта за результатами третього року підготовки

Умовою допущення аспіранта до активної практики у 6 семестрі є надання ним письмових звітів про проходження кожного з попередніх етапів, підтверджених письмово науковим керівником. План проходження 1 та 2 етапів розробляється аспірантом самостійно,

узгоджується з науковим керівником та включається до індивідуального навчального плану 2 (4 семестр) та 3 (5 семестр) років підготовки, з подальшим затвердженням вченою радою економічного факультету.

3. Структура практики

Назви етапів	Кількість годин					
	усього	денна форма				
		л	п	сем	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Етап 1. Вивчення організації навчального процесу у закладах вищої освіти	60	-	-	-	-	60
Етап 2. Пасивна педагогічна практика (5 семестр)	60	-	-	-	-	60
Етап 3. Активна педагогічна практика (6 семестр)	60	6	12	12	-	30
Усього годин	180	6	12	12	-	150

4. Види занять етапу активної практики

№ з/п	Вид заняття	Кількість годин
1	Лекція	2
2	Лекція	2
3	Лекція	2
4	Семінар	2
5	Семінар	2
6	Семінар	2
7	Семінар	2
8	Семінар	2
9	Семінар	2
10	Практичне заняття	2
11	Практичне заняття	2
12	Практичне заняття	2
13	Практичне заняття	2
14	Практичне заняття	2
15	Практичне заняття	2
	Разом	30

Дисципліна та тема кожного заняття завчасно (до початку 6 семестру) узгоджуються аспірантом та науковим керівником з викладачами, які забезпечують викладання відповідних дисциплін на економічному факультеті. Рекомендується обирати не менш ніж 5 дисциплін таким чином, щоб забезпечити проведення навчальних занять на кожному з курсів бакалаврату та магістратури. При цьому аспіранту рекомендується у 4 семестрі відвідувати заняття з відповідних дисциплін, з тим, щоб завчасно підготувати відповідне навчально-методичне забезпечення.

5. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота аспіранта включає:

- вивчення нормативної бази університету з організації навчального процесу;
- опрацювання навчального матеріалу з відповідних дисциплін та тем, підготовку до лекцій, практичних та семінарських занять, розробку методичного забезпечення проведення кожного заняття (включаючи презентації), розробку завдань до поточного контролю.
- відвідування занять провідних викладачів факультету.

Орієнтовний розподіл годин за видами самостійної роботи наведено нижче у таблиці

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Підготовка до лекцій (розробка конспектів лекцій, вивчення літератури по темах, які виносяться на лекції, відвідування занять інших викладачів)	30	-
2	Підготовка до практичних занять (включаючи відвідування занять інших викладачів)	20	-
3	Підготовка до семінарських занять (включаючи відвідування занять інших викладачів)	20	-
4	Підготовка презентацій	30	
5	Вивчення нормативної бази з організації навчального процесу	30	-
6	Складання звітної документації	20	-
	Разом	150	-

6. Методи контролю

Оцінювання практичних навичок здобувачів з педагогічної практики передбачає проведення ними залікових занять (лекції, практичні та семінарські заняття), передбачених індивідуальним навчальним планом, узгодженим з науковим керівником.

На заняття запрошується представник науково-методичної комісії факультету. На занятті обов'язково присутні науковий керівник та викладач, з дисципліни якого проводиться заняття.

Контроль якості проведених занять та їх методичного забезпечення здійснюється науковим керівником та викладачем, з дисципліни якого проводиться відповідне заняття. Після проведення заняття відбувається його обговорення за участю осіб, які були присутні на ньому, з виставленням оцінки, відповідно до схеми нарахування балів та розроблених критеріїв оцінювання.

Аспірант звітує про роботу з виконання програми педагогічної практики, проведеної у 4 семестрі, на засіданні випускової кафедри, у складі звіту про виконання індивідуального плану 2 року підготовки. Про виконання програми педагогічної практики у 5-6 семестрах аспірант звітує на засіданні випускової кафедри у складі звіту про виконання індивідуального плану 3 року підготовки.

Звітною документацією щодо проходження педагогічної практики є: щоденник педагогічної практики, до якого включаються усі види робіт, виконуваних упродовж 4-6 семестрів, із зазначенням дат їх виконання; відгуки наукового керівника з оцінкою відповідного етапу проходження практики (за підсумками 2 та 3 року підготовки). Відгук наукового керівника щодо проходження практики може включатись до загальної атестації аспіранта науковим керівником, як складова частина цієї атестації.

7. Схема нарахування балів

Структура засобів контролю та розподіл балів із педагогічної практики наведена в таблиці.

Узагальнена схема нарахування балів

Тема 3. Активна педагогічна практика (6 семестр)	Усього	л	с	п
3.1. Підготовка до занять	0	0	0	0
3.2. Розробка методичного забезпечення проведення занять	40	24	8	8
3.3. Самостійне проведення занять	60	36	12	12
Усього балів	100	60	20	20

Аспірант денної форми навчання має прочитати 3 лекції. Кожна лекція оцінюється за 12-бальною шкалою.

Крім того, аспірант має провести по 6 практичних та 6 семінарських занять. За проведення практичних та семінарських занять оцінка за кожне заняття не виставляється, а надається узагальнена оцінка за усі 6 занять за 12-бальною шкалою (окремо - за практичні, окремо – за семінарські заняття).

Методичне забезпечення проведення занять також оцінюється за 12-бальною шкалою, з використанням понижуючого коефіцієнту 2/3.

Залік виставляється за підсумками самостійного проведення навчальних занять в обсязі, передбаченому програмою практики.

На заочному відділенні, залежно від специфіки діяльності аспіранта та можливостей самостійного проведення ним навчальних занять, оцінка підсумків педагогічної практики може здійснюватись на основі оцінювання методичного забезпечення

Критерії оцінювання (засоби діагностики)

Якісними критеріями оцінювання проведення занять аспірантами є:

1. *Повнота виконання завдання:*

- Елементарна;
- Фрагментарна;
- Повна;
- Неповна.

2. *Рівень самостійності аспіранта:*

- під керівництвом викладача;
- консультація викладача;
- самостійно.

3. *Сформованість навчально-інформаційних умінь* (роботи з підручником, володіння різними способами читання, складання плану, рецензій, конспекту, вміння користуватися бібліотекою, спостереження, експеримент тощо);

4. *Сформованість навчально-інтелектуальних умінь* (визначення понять, аналіз, синтез, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення, абстрагування, вміння відповідати на запитання, виконувати творчі завдання тощо);

5. *Рівень сформованості фахових методичних вмінь* (вміння застосовувати на практиці набуті знання):

- низький – володіння умінням здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу;
- середній – уміння вибрати відомі способи дій для виконання фахових завдань;
- достатній – застосовує набуті знання у стандартних практичних ситуаціях;
- високий – володіння умінням творчо-пошукової діяльності.

Шкала оцінювання проведених занять

Кількість балів	Проведене заняття	Методичне забезпечення
10-12	Заняття проведено на високому рівні. Вільне володіння матеріалом. Добрий контакт з аудиторією. Повністю зrealізовано план заняття. Активне використання презентації. Оптимальний темп викладення та розподілу матеріалу. Термінологічна грамотність.	Продемонстровано методичну й технологічну грамотність. Методичні рішення обґрунтовано. Оформлення відповідає вимогам.
7-9	Заняття проведено на достатньому рівні. Вільне володіння матеріалом. Недостатній контакт з аудиторією. Не повністю зrealізовано план заняття (60-80%). Неоптимальний розподіл часу по окремих питаннях. Неповне використання презентації. Неоптимальний темп викладення матеріалу. Термінологічна грамотність	Наявність незначних методичних і технологічних помилок, а також помилок в оформленні методичного забезпечення. Методичні рішення обґрунтовано.
4-6	Заняття проведено на задовільному рівні. Прив'язка до конспекту заняття. Недостатній контакт з аудиторією. Не повністю зrealізовано план заняття (менш ніж 60%). Активне використання презентації. Оптимальний темп викладення матеріалу. Помилки у використанні термінів, обмовки.	Наявність значної кількості методичних і технологічних помилок, а також в оформленні методичного забезпечення.
1-3	Заняття проведено на низькому рівні. Недостатнє володіння матеріалом. Невпевненість. Поганий контакт з аудиторією. Неefективне використання презентації. Термінологічна безграмотність. Поганий контакт з аудиторією. Багато обмовок.	Відсутність методичного забезпечення /грубі помилки в оформленні методичного забезпечення.

Шкала підсумкового оцінювання

Сума балів за всі види активності протягом семестру	для дворівневої шкали оцінювання
50-100	зараховано
1-49	не зараховано

8. Рекомендована література

Основна література

1. Аксьонова О.В. Методика викладання економічних дисциплін: Навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2006. 708 с.
2. Базилевич В.Д., Ільїн В.В. Метафізика економіки: підручник. Київ: Знання. 2007. 718 с.
3. Балягіна І.А., Богорад М.А., Ковальчук Г.О. Методика викладання економіки: Навч.-метод. посіб. для самоств. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2003. 341 с.
4. Гражевська Н. І. Еволюція сучасних економічних систем: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 286 с.
5. Грицуленко С.І., Потапова-Сінько Н.Ю., Гарбера К.М. Методика викладання економічних дисциплін: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2012. 224 с.
6. Методика викладання економіки. Збірник кейсів, ситуативних вправ та розвиваючих завдань: навч. посіб./ [О.А. Булавіна, І.А. Балягіна, М.А. Богорад та ін.]: за заг. ред. О.А. Булавіної. Київ: КНЕУ, 2010. 300 с.
7. Найдьонов І.М. Викладання фінансово-економічних дисциплін: методика, технологія, управління [текст]: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 432 с.
8. Терентьєва Н.О., Кузьменко В.В. Методика викладання економічних дисциплін у вищій школі: Навчальний посібник. Херсон: РІПО, 2010. 150 с.

Допоміжна література

1. Базилевич В. Д. Економічна наука та освіта в епоху системних трансформацій: нові виклики та запити до фундаментальної теорії. *Економіка України*. 2016. № 8. С. 78-90.
2. Гриценко А. А. Економіка України на шляху до інклюзивного розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 2. С. 9-23.
3. Гриневич Л.М. Основи побудови національної системи моніторингу якості освіти. *Педагогіка і психологія*. 2011. № 2. С. 80-89.
4. Каленюк І. С. Освіта в економічному вимірі: потенціал та механізми розвитку. Київ: ТОВ «Кадри», 2001. 326 с.
5. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті. К: КНЕУ, 2003. 298 с.
6. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба. Київ: Центр інновацій та розвитку, 2001. 256 с.
7. Шевченко Т. Й. Современные дидактические концепции в образовании. Киев: МАУП, 2003. 168 с.

9. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Інститут економіки і прогнозування НАН України. URL: <http://www.ief.org.ua>
3. Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: <http://www.icps.kiev.ua>
4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
6. Eurostat. European statistics. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat>
7. [Global Education Monitoring Report. Unesco. URL: https://en.unesco.org/gem-report/allreports](https://en.unesco.org/gem-report/allreports)
8. [Human Development Reports. United Nations Development Programme. URL: http://hdr.undp.org/en](http://hdr.undp.org/en)